

land¹⁾) en ten tweede, met name in het zuiden des lands, de evidente verwarring aan Duitse kant.

Die verwarring vond goeddeels haar oorsprong in de ongeorganiseerde terugtocht van Duitse militairen die in hoofdzaak hadden behoord tot de uiteengeslagen divisies van het Duitse Zevende Leger; zij zagen dat in Noord-Frankrijk en België geen enkele verdedigingslinie was ingericht en vloeiden derhalve met gebruikmaking van alle middelen waarop zij de hand hadden kunnen leggen, terug in de richting van de Duitse grens, in de richting van de in '39-'40 gebouwde *Westwall*; dat doende, sleepten zij de etappendiensten mee. Het betrof hier niet alleen militairen van het leger maar ook, ja vaak in de eerste plaats, militairen van de *Luftwaffe*, voorzover dezen niet als gevechtsvliegers plaats konden nemen in hun toestellen die overhaast naar Duitsland terugvlogen. Velen van die Duitse militairen vervoerden particuliere buit; daarnaast werden uit de étappe-depots goederen oostwaarts getransporteerd op welker behoud prijs werd gesteld. Sommige van die laatste transporten begonnen al toen de Geallieerden nog slechts de Seine hadden bereikt. Zo werd een groot deel van het Bisschoppelijk College te Roermond al in de tweede helft van augustus als pakhuis ingericht. 'Een week lang', aldus het bezettings-gedenkboek van het College,

'werd daar . . . het beste afgeladen wat Frankrijk, België en Nederland te bieden hadden, en dat in ontstellende hoeveelheden: cognac, champagne, Bordeaux-wijnen, likeuren, bonbons, textiel, zeep, odeuren en toiletartikelen, leren handschoenen, rozijnen, conserven en specerijen. Er waren honderdduizenden sigaren en miljoenen sigaretten. De laatste vracht die binnenkwam, bestond uit een vijf tons auto boordevol biscuits. Drie okshoofden Bordeaux-wijn lagen . . . op de *cour*; daarachter, onder het afdak, was een hoop tabak opgestapeld van anderhalve meter hoogte, drie meter lengte en een meter diepte.'²

Wij nemen aan dat elders in Limburg en in het oosten van Brabant in de tweede helft van augustus overeenkomstige stapelplaatsen werden geïmproviseerd. Het was slechts een begin. De grote ongeorganiseerde terugtocht manifesteerde zich pas in de laatste dagen van augustus en de eerste van september.

¹ Nog enkele citaten uit deze tekst: 'Sommige Duitse wapens zijn nog uitstekend; sommige Duitse formaties vechten nog fanatiek. Maar het Duitse leger als geheel is geworden tot een strijdinstrument van de tweede rang . . . Zelfs wanneer we de zware Duitse verliezen in Zuid-Frankrijk geheel buiten beschouwing laten, blijkt dat de Duitsers van hun oorspronkelijke 65 divisies welgeteld 19 over hebben.' ² Bisschoppelijk College Roermond: *Collegeklok 1941-1945. Jaarboek 1941-1945* (z.j.), p. 200-01.